

Донишгоҳи Осиёи Марказӣ (UCA) соли 2000 ҳамчун як донишгоҳи хусусӣ, ғайритаҷоратӣ ва дунявӣ таъсис ёфтааст. Ин донишгоҳ дар асоси Шартномаи байналмилалӣ, ки аз ҷониби президентҳои Қазоқистон, Қирғизистон ва Тоҷикистон ва марҳум Волоҳазрат Оқохонӣ IV ба имзо расидааст, таъсис ёфта, онро парлумонҳои ҳар се кишвар тасдиқ намудаанд ва дар Созмони Милалӣ Муттаҳид ба қайд гирифта шудааст. Ҳадафи ДОМ ин аст, ки рушди иҷтимоиву иқтисодии Осиёи Марказӣ, бахусус, ҷамоатҳои кӯҳӣ онро тавассути анҷом додани таҳқиқоти сатҳи ҷаҳонӣ ва пешниҳоди таҳлили олии дар сатҳи байналмилалӣ дастгирӣ намояд. Мақсад аз ин ҳама - беҳтар кардани зиндагӣ ва рӯзгори мардум дар минтақа, аз ҷумла, тавассути арҷгузорӣ ва ҳифзи мероси ғании фарҳангии Осиёи Марказӣ мебошад.

Мақтаби олиӣ рушди (GSD): GSD як мақтаби таҳқиқоти рушд мебошад, ки ба омӯзиш ва таҳқиқоти бисёрсоҳа дар бораи минтақаҳои кӯҳӣ Осиёи Марказӣ машғул аст- он ҷо, ки ҷамоатҳо, иқтисодҳо ва муҳити зери таъсири тағйирёбии босуръати иқлим қарор доранд. Ин мақтаб се маркази асосии илмӣ дорад: илмҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ; илмҳои муҳити зист ва иқлим; ва фарҳангшиносӣ. Онҳо дар якҷоягӣ муҳимтарин монеаҳои рушди устувори Осиёи Марказиро таҳлил ва баррасӣ намуда, бо таваҷҷуҳи хосса ба мушкилоте, ки аз тағйирёбии иқлим ба миён меоянд, онро ҳал мекунанд.

Пажӯҳишгоҳи ҷомеаҳои кӯҳӣ (MSRI): Пажӯҳишгоҳи ҷомеаҳои кӯҳӣ, ки зери идораи роҳбарии Мақтаби олиӣ рушд фаъолият мекунанд, дониши илмиро барои омӯзиши равандро ва ҳамкориҳои рӯи замин ва муҳити зист, ки ба ҷомеаҳои кӯҳӣ таъсир мерасонанд, истифода мебарад. MSRI дар кампуси ДОМ дар Хоруғ (Тоҷикистон), инчунин дар Бишкек ва Душанбе фаъолият дорад. Кормандони MSRI инчунин бо Барномаи таҳсилоти зинаи бакалаврии ДОМ дар соҳаи илмҳои замин ва муҳити зист ҳамкорӣ мекунанду дар рушди барномаҳои таҳсилоти идоракунӣ ва пас аз диплом (магистратура ва боло) фаъолона ширкат меварзанд.

Дафтари Ҳамкории Швейтсария (SDC) дар Тоҷикистон

Дар ҷаҳорҷӯи Барномаи ҳамкорӣ барои Осиёи Марказӣ (солҳои 2022-2025) Ҳукумати Швейтсария бо дастгирии рушди иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва демократӣ, пешбурди равиши фарогир ва минтақавӣ дар соҳаи мураккаби идоракунӣ обҳои фаромарзӣ, таҳкими робитаҳои иқтисодӣ ва пешбурди идоракунӣ самарабахш диққати махсус медиҳад. Маълумоти бештар:

www.eda.admin.ch/tajikistan.

Дар ҳифз кардани шакинг бо мо ҳамроҳ шавед!

Шумо чӣ гуна метавонед кумак кунед:

- Ҳимоят дастгирӣ аз тарҳҳои муҳофизатӣ
- Густариши огоҳӣ аз намудҳои дар ҳолати хатари нестшавӣ қарордошта
- Пешбурди таҷрибаҳо ва равишҳои пайдори истифодаи замин

Иттилоот барои тамос:

Азиз Алӣ Хон,
Ходими илмӣ, Институти Таҳқиқоти Ҷомеаҳои
Кӯҳистонӣ, Донишгоҳи Осиёи Марказӣ
azizali.khan@ucentralasia.org

Рамзия Мамадназарова
Мудири иртиботот, Дафтари Ҳамкории
Швейтсария, Душанбе, Тоҷикистон
ramziya.mamadnazarova@ed.admin.ch

www.ucentralasia.org

Салби масъулият: Масъулияти муҳтавои ин нашрия сирфан бар уҳдаи нависанда (гон) аст. Назароти баёншуда мунъақискунада мавзеи расмӣ Дафтари Ҳамкории Суис дар Тоҷикистон (Давлати Суис) нест.

© UCAMSRi 05/2025

Ҳифзи гуногунии биологӣ гиёҳон барои наслҳои оянда

Шакинг

UNIVERSITY OF CENTRAL ASIA

Шакинг

(*Pyrus korshinskyi*)

Таснифот (таксономия):

- **Номи илмӣ:** *Pyrus korshinskyi*
- **Оила:** Настараниҳо (Rosaceae)
- **Номи намуд:** Шакинг
- **Муродифҳо** (синонимҳо): Амруди хирсак.
- **Минтақаи паҳншавӣ:** Баландкӯҳҳои Тоҷикистон

Тавсиф:

Pyrus korshinskyi, ки онро шакинг низ меноманд, як намуди ниҳоят нодир ва зери хатари нобудшавӣ қарордоштаи набототи дарахтони Осиёи Марказӣ мебошад, ки махсусан дар Тоҷикистон вомехӯрад. Мавҷудияти он барои гуногунии биологӣ ва тозагии экологӣ дар минтақа муҳим аст.

Хусусиятҳои морфологӣ:

- **Андоза:** Дарахти миёнақад (баландии 6-12 м) ва баргрезии мудаввари чатрмонанд.
- **Баргҳо:** Эллиптикӣ то байзашакл, бо канораҳои аррамонанд, сабзи равшан, дар фасли тирамоҳ зард ё сурх мешаванд.
- **Гулҳо:** Тӯдагулҳо аз 5 гулбаргҳои сафед иборатанд, ки дар аввали баҳор мешукуфанд.
- **Мева:** Андозаи мева хурд то миёна, мудаввари нокшакл бо пӯсти дурушти саҳт, рангаш сабз ва ҳангоми пухтан зардчатоб, аксаран хушбӯй ва мазааш нордон ё тунд.
- **Рушдгоҳ:** Мутобиқшавӣ бо шароити саҳти кӯҳҳо ва заминҳои санглох.

Нақши экологӣ:

- **Гардолудшавӣ:** Ин дарахт тавассути ҳашароти гардолудкунанда, махсусан занбӯрҳо гардолуд мешавад.
- **Паҳншавии тухмӣ:** Парандагон ва ширхӯрон меваҳои онро хӯрда, тухм ё донаи онро паҳн мекунанд.

- **Алоқамандӣ:** Аксаран бо намудҳои чормағз, pista ва арча иртибот дорад.

Ҳолати Ҳифз:

- **Рӯйхати Сурхи Иттиҳодияи Байналмилалӣ Ҳифзи Табиат (IUCN):** Бинобар сабаби ҷамъовариҳои мева, ҷарондани аз ҳад зиёди ҳайвонот ва бисёр истифодаи шудани белчасти ва навниҳолон аз ҷониби мардуми маҳаллӣ, як гиёҳи таҳти хатари шадид маҳсуб мешавад.
- **Роҳҳои ҳифз:** Ҳифзи муҳити зист, нигоҳубини ҷамъовариҳои мурӯдҳо ва ҷамъовариҳои тухмӣ барои ҳифзи ex-situ.

Паҳншавӣ:

- **Паҳншавии ҷуғрофӣ:** Ин як дарахти эндемикӣ дар Осиёи Марказӣ, махсусан дар кӯҳҳои Тоҷикистон ва кишварҳои ҳаммарз мебошад.
- **Баландӣ:** Дар баландии 1200-2000 метр аз сатҳи баҳр мерӯяд.
- **Муҳити зист:** Дар нишебиҳои санглохи сершағал ва хокӣ, канори ҷангалҳо ва соҳили дарёҳо.

Таҳдидҳо:

- Таҳриб ва аз байн рафтани зистгоҳ бар асари нобудшавии ҷангал ва густариши кишоварзӣ
- Аз ҳад зиёд ҷамъоварӣ кардани мева ва ҳезум
- Тағйироти иқлимӣ, ки ба минтақаҳои рушду нумуи он таъсир мегузорад
- Беш аз ҳад ҷарондани ҳайвонот ва ишғоли муҳити зист аз тарафи мардум
- Набудани огоҳӣ аз арзиши экологӣ ва генетикии он
- Маҳдудияти барқароршавии табиӣ

Ниёзҳои пажӯишӣ:

- Таҳқиқот дар бораи тағйирпазирии генетикӣ ва имконоти барномаҳои парваришӣ;
- Таҳияи нақшаи дақиқи динамика ва паҳншавии популятсия;
- Таҳқиқот дар бораи ҷалби ин гиёҳ дар экосистемҳои кишоварзии маҳаллӣ ва ҳифзи гуногунии биологӣ он.

Истифодабарӣ:

- **Анъанавӣ:** Меваҳои тару тоза ва хушкӣ он ҳамчун ғизо ва доруворӣ барои дармон кардани норухатиҳои рӯда истифода мешаванд.
- **Имконоти иқтисодӣ:** Метавонад ҳамчун тағвайванд барои амрудҳои шинондашуда ва ҳамчун маводи генетикӣ барои мутобиқат ба хушкӣ ва офатҳо (ҳашароти зараррасон) хидмат кунад.

Аҳаммияти кишт:

Мардуми маҳаллӣ ин дарахтро на танҳо ба хотири мевааш, балки ҳамчунин барои маъноии муқаддас доштани барои ҷомеаҳои маҳаллӣ гиромӣ медоранд, зеро онҳо онро ҳамчун нишонаи мутобиқ будан дар баробари шароити саҳти шадиди кӯҳистон мешуморанд.

Шакл ва сохт (морфология):

Решаи чуқур ва васеъ, ки дар шароити хушксолӣ устувор ва мутобиқ мебошад; пояш зич ва пурқувват аст; мардуми маҳал аз он ба унвони ҳезум ва масолеҳ барои сохтани абзорҳои кӯчак истифода мекунанд.

Биологияи ҷинсӣ:

Давраи гулкунӣ - апрел-май, давраи мевадиҳӣ - сентябр-октябр. Афзоиш – афзоиши ин дарахт тавассути тухмӣ маъмул аст; афзоиши нашествӣ ё вегетативӣ низ аз тариқи пайвандкунӣ роиҷ аст.

Кӯшишҳои давомдор оид ба ҳифз :

- Ҳифозат дар боғҳои ботаникӣ ва минтақаҳои ҳифзшаванда
- Барномаҳои ҷамъовариҳои тухмӣ ва афзоиши шакинг
- Лоиҳаҳои ҳифозатӣ дар сатҳи ҷомеа

